

SADRŽAJ

PREDGOVOR PRVOM IZDANJU	5
-------------------------------	---

GLAVA I

MISLI, REČI I STVARI	13
----------------------------	----

Značenje, središnji problem Jezika, zanemaren u naukama kojih se najviše tiče. – Kako se njime bave filozofi, potanko će biti razmotreno u daljem izlaganju, osobito u Glavi VIII. Filozofski prilaz. – Jasna poruka profesora Postgejta. – Neuspeh Semantike; Breal. – F. de Sosir i *la langue*. – Etnolozi; Boas. – Razvitak psihologije čini naučno bavljenje simbolimâ mogućim.

Važnost Simbolâ pri svakoj raspravi i istraživanju. – Simbolizam kao proučavanje njihovog uticaja na misao. – Množina funkcija simbolâ. – Njihova funkcija u ustrojavanju i saopštavanju referencije biće razmatrana prva. – Njihove emotivne funkcije odlažu se za Glavu VII. Jedan prikladan dijagram za Simbol, Referenciju i Referent. – *Indirektan* odnos reči prema stvarima; preko Interpretacije. – Zamke verbalne prečice. – Napredak u Nauci kroz njeno osporavanje. – Teorija Relativnosti; Psihoanaliza.

Nesporazum. – Komplikacije u vezi sa obmanjivanjem; Laganje. – Neki takvi izvedeni problemi od manjega značaja.

Potreba za teorijom Interpretacije zasnovana na našem posmatranju *drugih*. – Nepouzdanost Introspekcije. – Nemogućnost solipsističkog prikazivanja komunikacije; Boldvin. – Varijacija i sveprisutnost Znakovnih situacija. – Naročito mesto Simbolâ.

GLAVA II

MOĆ REČI 38

Simboli kao večiti izvor divljenja i opsene. Raširenost obožavanja simbola među neobrazovanima. – Jezik kao prenosilac najstarijih ideja i emocija ljudskoga roda. – Ime kao duša. – Tajna imena.

Verbalno praznoverje još je prisutno. – Razlozi njegove široke rasprostranjenosti. – Puke verbalne konstrukcije u savremenoj filozofiji. – Pretpostavljeni svet Bića; Bertrand Rasel kao Neoplatonist.

Grčko shvatanje jezika. – Platonizam kao proizvod prvobitne magije reči. – Heraklit, Pitagora, Parmenid. – Platonove »ideje« nastale iz Pitagorejskog imena-duše. – Prenebregavanje Platonovog *Kratila*. – Aristotelova ovisnost o rečima; njegova logika utemeljena na gramatici. – Svedočenja Hjuela i Gomperca. – Jezičke smicalice, svojstvene grčkoj dijalektici. – Mautnerova kritika Aristotelovskog verbalizma. – *De Interpretatione*. – Verbalna praznoverja u Rimu. – Dokaz da su Grci spoznali zavodljivu moć jezika. – Budizam je čak i eksplicitniji. – Ipak, samo su Enesidem i Skeptici u antici problemu znaka prilazili naučno.

Istok, istinski dom verbalnog praznoverja. – Bajanja: verbalna magija i verbalna medicina. – Verbalna magija se i danas slobodno praktikuje. – Ali, u novim oblicima. – Logičari i mistici. – Rignano o verbalnoj ljušturi. – Afektivna rezonanca u metafizici. – Magija reči u savremenoj medicini.

Jedino ispitivanjem znakovnih i simboličkih situacija možemo izbeći takve uticaje. – Postojanje ovog problema uočeno je tek u novije vreme. – Prethodnici naučnog pristupa, od Vilijama od Okama do Mautnera.

Sledeći korak. Teorija znakova je preko potrebna ispitivanju značenja simbola. – Svetlo koje ta teorija baca na verbalnu magiju.

GLAVA III

ZNAKOVNE SITUACIJE 66

Teorija Značenja potčinjena teoriji Znakova. – Referencija, tj. odnos između misli i onoga o čemu je – nije jedinstven. – Navodni odnos neposrednoga saznavanja pomoću »propozicijâ«; Kejns, Lips, Huserl, van Gineken. – Pređašnja psihološka objašnjenja Saznanja – u terminima asocijacije, apercepcije i sugestije – nedovoljno su dinamič-

na. – Razvoj u terminima mnemoničke kauzacije; Simon. – Ilustracije i objašnjenja; Gusenica Lojda Morgana.

Manjkavosti kauzalnog jezika. – Reformulacija, u terminima rekurentnih konteksta. – Primeri psiholoških i eksternih kontekstâ. – Definicija Konteksta. – Kako se konteksti navraćaju. – Opštost kontekstâ i njihova verovatnost.

Manjkavosti objašnjenja zasnovanih na slikama. – Slike kao luksuz mentalnog života. – Opasnosti u vezi sa njima. – Rasel. – Kontekstualna teorija referencije ilustrovana zamršenim slučajem očekivanja. – Istinitost ili lažnost referencije samo je pitanje navraćanja odnosno nenavraćanja konteksta. – Protezanje ovakvog shvatanja na očekivanja, čiji su znakovi i sami verovanja, i dalje, na sve slučajeve posebnih interpretacija. – Protezanje na opšte referencije. – Opštost i posebnost prvobitnih referencija, a ne simbolička opštost i posebnost logike. – Uslovi za opšte referencije. – Inkluzivne i neinkluzivne referencije, tj. referencije za »sve« i za »neke«. – Detaljno ispitivanje kontekstâ, budući zadatak psihologije.

Referenti lažnih verovanja. – Propozicije kao referencije, tj. relaciona svojstva mentalnih procesa. »Logička forma« kao struktura referencija. – Inkluzija referencija i složene referencije. – Sve su složene referencije razložive na proste referencije, tj. ideje i koncepte koji su neodređeni i istiniti. – Ideje i verovanja različiti samo po njihovoj složenosti i po njihovim afektivno-voljnim svojstvima. – Određenost referencije stiče se samo njenom složenošću. – Lažna referencija složena od istinitih prostih referencija. – Primeri složenih lažnih verovanja.

Slaganje kontekstualne teorije referencije sa savremenim naučnim stavovima. – Njeno oslanjanje na neku vrstu teorije verovatnoće. – Primedbe uz teoriju verovatnoće. – Pogrešna interpretacija, relevantna, emocionalna interferencija.

GLAVA IV

ZNAKOVI U PERCEPCIJI. 97

Teorija interpretacije primenjena na percepciju. – Poteškoće s pitanjem »Šta doista vidimo?« prouzrokovane prenebregavanjem uključenih znakovnih situacija; Helmholtz. – I nepodesnim simboličkim postupkom.

Modifikacije naših čulnih organa kao inicijalni znakovi koje interpretiramo. – Neposredno opažanje kao dešavanje u nervima. – Odbijanje prigovora za materijalizam. – Ovo shvatanje samo zaokružuje najobuhvatniji sistem overenih referencija, do kojeg se do sada došlo. I kao takvo je za sada neosporno. – Neki opštepoznati paradoksi otklonjeni izlaganjem prisutnih znakovnih situacija. – Širenje simbolâ kao opšti antimetafizički metod.

GLAVA V

KANONI SIMBOLIZMA 108

Postulati komunikacije. – Logika kao nauka o sistematizovanoj simbolizaciji.

Kanon Singularnosti. Simboli svojstveni matematici. – Priroda matematike. – Vitgenštajn, Rignano, Džejms, Mil. – Identičnost referencija. – Zamenjivanje simbolâ.

Kanon Definicije, Identičnost referencije i identičnost referenta. – Poteškoće u raspravi.

Kanon Ekspanzije. Izvor »filozofije«. – Nivoi referencije. – Ekspanzija mora pokazati uključene znakovne situacije. – Simboličko pretrpavanje i sažimanje. – »Univerzalije«, simbličke pogodnosti. – Zavaravanje svetom »bića«. – Rasel. – Jezik kao instrument. – Razlikovanje neispravnih i lažnih simbola. Univerzum diskursa.

Kanon Aktuelnosti. Pronalaženje referenta. Nepostojeći referenti. – Primeri postupka.

Kanon Kompatibilnosti. Izbegavanje besmislica i »antinomija«. »Zakoni Misli«.

Kanon individualnosti. »Mesto« referenta. »Mesto« kao simboličko pomagalo. – Prevođenje i širenje lažnih propozicija. – Važnost širenja u obrazovanju i u pravnom sporu.

GLAVA VI

TEORIJA DEFINICIJE¹ 132

¹ [U sadržaju stoji *Definition*, ali je naslov u tekstu *The Theory of Definition*, te to ovde tako i u prevodu donosimo].

Četiri poteškoće koje stoje pred teorijom definicije. – (i) Verbalne »realne« definicije. – (ii) Definicije i tvrdnje. (iii) *Ad hoc* definicije. – »Univerzimalni diskurs«. (iv) intenzivna i ekstenzivna definicija.

Postupak definisanja. – Izbor polazišta za povezivanje nejasnih referenta. – Malobrojnost tipova osnovnih veza. – Razlozi za to. – Kriterijumi za polazišta. – Prednosti gestuelnog jezika. – Složeni posredni odnosi. – Pbrojavanje uobičajenih puteva definisanja.

Primena tog postupka na raspravu. – Zavaravanje traganjem za određenom definicijom simbola. – Sistematske i okazionalne definicije. – Nesimbolički, tj. nedefinitljivi termini. – Primer »dobar«. – Uticaj namere na rečnik. – Pogrešno je tragati za zajedničkim elementom različitih upotreba. – Otkuda ovaj običaj. – Poteškoće s uvođenjem novih termina. – Postupak Izdvajanja. – Opšta načela. – Imenovanje polemičkih smicalica. – Šopenhauerov predlog. – Tri slavna pribežišta: fonetički (Milov slučaj); hipostatički; utrakvistički. – Još neke zaštite od polemičkih zloupotreba. Opasne reči: Iritanti, Degenerici, Mendikanti (Metju Arnold), Nomadi (Lok).² – Vrednost prenosivog postupka.

GLAVA VII

ZNAČENJE LEPOTE 166

Većita razprava o Lepoti, pogodno tlo za testiranje teorije definicije. – Zbrka u estetici. – Rupert Bruck; Benedeto Kroče. – Razdvajanje upotrebâ reči. – Saodnosi tih upotreba. – Srodni i povezani termini.

Mnogostrukost funkcija jezika. – Učestalost očiglednih besmislica i kod ponajboljih kritičara; Longin, Kolridž, Bradli, Makejl. – Simbolička i emotivna upotreba reči. – Tvrdnje i »apeli«. – Govornik i slušalac. – Distinktivnost simboličke i emotivne funkcije jezika. – Zahtev istinitosti kao test. – Opasnosti pri primenjivanju testa.

Prenebregavanje te mnogostrukosti od strane gramatičara; fon der Gabelenc, Vandrijes. – Spekulativni pristup. – Bergson. – Rešenje za problem odnosa razuma prema intuiciji. – »Virtuelno saznanje« kao

² [U sledu metafora tipa: *Iritanti* = Nadraživači, Podstrekači, Pobuđivači..., *Degenerici* = Izrodi, Izopačenjaci..., *Mendikanti* = Prosjaci, Siromasi..., *Nomadi* = Skitnice, Skitači, Lutalice, Putnici...].

estetsko uvažavanje. – Spokoj i zadovoljstvo u Sinesteziji. – Mešanje jezičkih upotreba. – D. H. Lorens i sunce.

GLAVA VIII

ZNAČENJE KOD FILOZOFA 189

Nedostatak obraćanja pažnje Značenju kod jednog dela filozofa. – Rezime Zbornika ogleđa iz 1921–1922, publikovanih u časopisu *Mind*; Šiler, Rasel, Joakim, Sidžvik, Strong. – Istovremena rasprava o afaziji u časopisu *Brain*. – Nemoć sadašnje psihologije da pomogne neurolozima; Parsons.

Skorašnji američki doprinosi. – Kritičari Realisti. – Sveprisutnost termina »značenje« u njihovim raspravama. – Drejk, Lavdžoj, Prat, Rodžers, Santajana, Selars, Strong. Nekritička upotreba reči »značenje«, glavna karika koja ih povezuje. – Naročito je za osudu izlaganje Minsterberga. – Ocena Minsterberga; Profesor Mur. – Rečnik ovog potonjeg.

Još neki tipični primeri; Brod, Netlišip, Holdejn, Rojs, Kejns. – Zvanična psihologija; sedam profesora. – Psihoanaliza; Patnam. Pragmatičari. – Istoričari. Čak i najumniji mislioci; Mur. – Umetnici, teolozi i ostali. – Vrhunac emocionalnog izliva.

GLAVA IX

ZNAČENJE ZNAČENJA 217

Poželjnost poboljšavanja jezičkog postupka filozofa. – Utvrđivanje liste definicija kao u Glavi VII. – Izvođenje šesnaest glavnih definicija. – Rasprava o njima, redom. Značenje kao unutrašnje svojstvo reči (I), i značenje kao neraščlanjiv odnos (II), napuštaju se. Razmatranje rečničkog značenja (III), ostavlja se za kasnije. Konotacija (IV) i Denotacija kao logički artefakti; Džonson, Rasel, Mil. – »Esencije« (V) kao hipostazirane konotacije. – Značenje kao projektovana aktivnost (VI), metafora, Šiler. Značenje svedeno na nameru (VII); Džozef, Gardiner. – Komplikacije u vezi sa obmanjivanjem. – Afektivno-voljni aspekti. – Značenje kao mesto u sistemu (VIII). – Nejasna upotreba. Katkada svedena na značenje praktične posledice (IX). – Vilijam Džejms i pragmatičari. Ili značenje kao ono što se podrazumeva (X). Značenje kao emocionalna pratnja (XI). – Urban.

Doktrina Prirodnih Znakova (XII). – Primeri. – »Značenje« kao »uzorak [nečega]« kod psihoanalitičara. Značenje kao psihološki kontekst (XIIIA) u kontekstualnoj teoriji referencije. Još neka objašnjenja u vezi sa ovom teorijom. – Primeri i primedbe. Nužnost proveravanja dokaza introspekcije. – Nepouzdanost neposrednog uverenja. – Zašto se moramo oslanjati na simbole u apstraktnom mišljenju. – Značenje kao referent (XIIIB) u kontekstualnoj teoriji referencije. Izlišnost korespondentne teorije istine. Ponovo o govorniku i slušaocu. – Izdvajanje kontekstâ, problem za teoriju komunikacije. Značenje kao ono o čemu bi govornik trebalo da referiše (XIV); Dobra Upotreba. – Rečnici kao pokazatelji preklapanja između referencije i simbola. – Komplikacije u značenju uzrokovane simboličkim situacijama.

GLAVA X

SIMBOLIČKE SITUACIJE 241

Kontekstualna teorija referencije primenjena na upotrebu reči. – Prvo valja razmotriti slučaj slušaoca. – Početni korak, prepoznavanje zvukova kao reči. Ne izvodi se nužno svesno. O tim procesima u detinjstvu. – Nivoi interpretacije.

Nema stroge korelacije između složenosti simbolâ i složenosti referencija. – Konteksti koje traži upotreba ličnih imena jednostavniji su od onih za deskriptivne izraze. – Razlozi za to i primeri. – Upotreba simbolâ da se pospeši apstrahovanje. – Reči usvajane posredovanjem drugih reči. Metafora kao izvorno simbolizovanje apsrakcije.

Procesi simbolizacije u govorniku. – Upadljive razlike među pojedincima u tom pogledu. – Različiti stepeni zavisnosti referencije od simbola. – Veliki praktični značaj ovih razlika. – Govornik, katkad nezavisan, katkad zavisan od reči. – Svetlo što ih je na ove procese bacila patologija. – Afazija. – Različiti nivoi na kojima se ti poremećaji mogu ispoljavati. – U Gramatici. – Gramatika kao Prirodna Istorija simboličkih sistema. – Uslovljenost Dobre Upotrebe datim Univerzumu diskursa. – Stvarni zadatak Gramatike kao normativne nauke. – Pručavanje simbolâ odvojeno od njihove referencijalne i emotivne funkcije, puka je igrarija.

Mnogostrukost jezičkih funkcija. (i) Striktna simbolizacija. (ii) Simboli kao znakovi stava Govornika prema auditorijumu. – (iii) Kao znakovi njegovog stava prema datom referentu. (iv) Kao instrumenti

podrške namerama. (v) Kao znakovi lakoće ili poteškoće u vezi s referencijom.

Time su funkcije verovatno iscrpljene. Forma rečenice kao usklađivanje simbolizacije i emotivnih činilaca. – Ilustracije njihovog međudejstva. Nevolje s Prevođenjem. – Prenebregavanje ove mnogostrukosti od strane gramatičara. – Dve se funkcije katkada raspoznaju. – Otvoreno prenebregavanje slušaoca. – Vuntov *Ausdruck*. – Ditrih, fon Humbolt, de Sosir, Martinak, i drugi, o slušaocu. – Brinoov postupak.

Ilustracije usklađivanja jezičkih funkcija. – Subordinacija. Poetski jezik kao glavni takav slučaj. – Verbalna sredstva pesnika. – Her-nov opis reči. – Šeli i njegova ševa. – Ritmički, metrički i drugi učinci reči. – Emocionalna upotreba metafore. Uticaj tih učinaka na striktnu simbolizaciju. – Zbrke zbog pogrešnog shvatanja ovoga uticaja.

Sociološke i naučne posledice opšteg boljeg razumevanja jezika. – Preka potreba za daljim istraživanjima. – Za sada otvorene mogućnosti. Pomaljanje jedne odelite nauke. – Njen delokrug i izgledi.

REZIME 277

DODACI

A. O gramatici	285
B. O kontekstima	301
C. Enesidemova Teorija Znakova	304
D. Neki savremenici:	308
1. Huserl	308
2. Rasel	313
3. Frege	314
4. Gomperc	315
5. Boldvin	318
6. Pers	321
E. O Negativnim Činjenicama	337
Milorad Radovanović: Pogovor. O <i>Značenju Značenja</i>	344
Mala, srodna, lektira za dalje čitanje na jeziku prevoda (M. R.) ..	367